

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Херсонський державний університет
Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

Індивідуальний підхід у вихованні молодших школярів
(польський та український досвід)

Дипломна робота

Виконавець:

студентка 4 курсу 441 групи
спеціальності 013 Початкова освіта
Освітньо-професійної
програми Початкова освіта
денної форми навчання
Мізевої А.

Науковий керівник:

к.пед.н., доцент Денисенко В. В.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	7
1.1. Стан і розвиток індивідуального підходу в історії педагогіки.....	7
1.2. Індивідуалізація навчально – виховної взаємодії в роботі вчителя з учнями.....	11
РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА ВПРОВАДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ У ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ.....	21
2.1. Характеристика індивідуалізації виховання учнів початкової школи в Україні.....	21
2.2. Аналіз індивідуального підходу в процесі виховання молодших школярів у Польщі.....	27
2.3. Порівняльний аналіз впровадження ефективних форм та методів індивідуалізації виховання в українських та польських закладах початкової освіти.....	29
ВИСНОВКИ.....	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	37
ДОДАТКИ.....	42
Додаток А. Тест «Визначення рівня розвитку творчих нахилів».....	42
Додаток Б. Фотогалерея. Групові заняття за методикою індивідуального підходу Вероніки Шербон.....	44
Додаток В. Довідка про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці.....	46
Додаток Г. Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету.....	47

ВСТУП

Актуальність дослідження. Підвищення якості освіти є головним напрямком розвитку держави та включення її до європейського освітнього простору. Тож виховання та навчання у початковій сучасній школі вимагає дослідження впливу різних технологій індивідуалізованого виховання та змін в структурі навчального та виховного процесу, дослідження та застосування технологій індивідуалізованого виховання.

Всі діти мають неоднакові інтелектуальні можливості, тому часто завданням вчителя є створення однакових умов. Педагоги користуються принципом індивідуального підходу до кожної дитини. Молодші школярі повинні упродовж освітнього процесу оволодіти комплексом знань, умінь та навичок, які безпосередньо пов'язані з життям, вміло використовувати їх у практичній діяльності.

Важливим моментом у процесі виховання є індивідуальний підхід до учнів. Він на дає можливість враховувати темп роботи кожного учня, його готовність, створення можливості перевірки всіх завдань, контролю й оцінювання результатів, забезпечує відносну самостійність. Але вимагає часу і зусиль вчителя.

Значний внесок у розробку питань розвитку особистості, урахування закономірностей розвитку дитини, індивідуального підходу в вихованні та навчанні мають у своїх працях такі визначні педагоги та провідні психологи як: В.Г. Белінський, М.Г. Чернишевський, М.О. Добролюбов, Х.Д. Алчевська, Л.С.Виготський, В.В.Давидов, О.М.Леонтьєва, Н.В.Менчинська, С.Л.Рубінштейн, М.А.Данилов, Л.В.Занков, І.Я.Лернер, М.І.Махмутов, О.М.Матюшкін, П.І.Підкасистий, О.М.Пехота, Н.Ф.Тализіна, І.Ф.Харламов, Г.І.Щукіна, В.В.Ягупов, І.С.Якіманська та інші.

Тому сучасною вимогою часу стає тема ознайомлення вчителів з технологіями індивідуалізованого виховання та його використання у виховному процесі. У зв'язку з цим набуває актуальності підвищення рівня шкільних

психологів, подальше вдосконалення і поглиблення знань в учителів, насамперед ознайомлення їх з досягненнями сучасної психології.

Об'єкт дослідження – процес виховання молодших школярів в українських та польських школах.

Предмет дослідження – індивідуальний підхід до учнів як умова ефективної педагогічної роботи в сучасних закладах освіти України та Польщі.

Мета дослідження – дослідити специфіку впровадження індивідуального підходу в процес виховання початкових шкіл України та Польщі.

Метою дослідження зумовлено вибір наступних **завдань**:

1. Висвітлити становлення і розвиток індивідуального підходу до учнів в історії педагогічної думки.

2. Визначити теоретичні аспекти індивідуалізації навчально-виховної взаємодії при роботі вчителя з учнями закладах початкової освіти України та Польщі.

3. Дослідити в порівняльному контексті ефективні форми та методи впровадження індивідуального підходу в процес виховання українських та польських початкових шкіл.

Методи дослідження: вивчення аналізу літератури; спостереження; бесіди з учнями і педагогами, компаративний аналіз педагогічного досвіду учителів в Україні та Польщі.

Практичне значення: матеріали дослідження можуть використовуватись в подальшому студентами педагогічного факультету для узагальнення під час роботи над лекційними та практичними заняттями, та вчителями початкових шкіл.

Експериментальна база: педагогічний факультет Херсонський Державного університету та Академія Поморська у Слупську. В експерименті взяли участь студенти та викладачі педагогічного факультету Херсонського Державного Університету та студенти напрямку педагогіка Академії Поморської в Слупську.

Структура роботи: дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальна кількість сторінок – 47; з них основного тексту – 37.

РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

1.1. Стан і розвиток індивідуального підходу в історії педагогіки

Індивідуальність учнів і урахування їх потреб в навчально-виховному процесі не нові. Ще в часи середньовіччя вчителі стикалися з тим, що учні неоднаково сприймали, засвоювали, запам'ятовували навчальний матеріал, проявляли різне ставлення до пізнавальної діяльності.

Але в умовах індивідуального виховання, коли педагогічна дія вчителя спрямовувалася тільки на одного учня, який знаходиться в колективі, була можливість враховувати його індивідуальні якості. В сучасному суспільстві такий підхід був несприйнятливим. З'являється проблема індивідуального підходу до учнів у вихованні [23, с.128].

Становлення і розвиток, розв'язання її був поступовим: від правил до вимог індивідуальні особливості учнів у відповідні дидактичні принципи. Першим кроком її вирішення була розробка найзагальніших рекомендацій з вивчення і врахування індивідуальних особливостей учнів, їх реалізацій [16, с.205].

Першим, хто говорив про використання індивідуального підходу з учнями в умовах колективної роботи Я.А. Коменський, засновник класно-урочної системи. У своїй «Великій дидактиці» він виступив проти індивідуального виховання та навчання. Беручи принцип природовідповідності, Я.А. Коменський проводить зіставлення: «Сонце не займається окремими предметами, будь то дерево або тварина, але освітлює, зігріває і наповнює променями всю землю. Одними і тими ж променями воно освітлює все. Подібно до сонця вчитель повинен «поширювати свої промені на всіх учнів» [6, с.102-108].

Багато розробок щодо розвитку особистості, урахування закономірностей розвитку дитини, індивідуального підходу в навчанні й вихованні внесли такі педагоги, як В.Г. Белінський, М.Г. Чернишевський, М.О. Добролюбов. На той період виховання носило авторитарний характер, який усіляко пригнічував

індивідуальність дитини. Розповсюдженим було твердження про те, що природа людини зумовлює можливості виховання. Проте В.Г.Белінський стверджував, що природа дає людям здібності та індивідуальність. Суспільство повинне забезпечити всім людям рівні однакові умови виховання, спрямованого на розвиток їх індивідуальних сил і здібностей [12, с.94-104].

М.Г. Чернишевський дає високу оцінку розумовим якостям та потребам дітей. Проте революція не тільки висунула ідеї вивчення особистості дитини, її індивідуальних особливостей, але й зробила спроби індивідуального підходу у вихованні [5, с.160].

Теоретичні розробки пов'язані з дидактом та педагогом К.Д. Ушинським. У своїх працях Ушинський стверджував: «що спільна навчальна діяльність створює таку обстановку, при якій легше засвоювати факти і думки, що представляють значні утруднення при індивідуальній роботі, для кращої організації виховання пропонувалося об'єднати дітей, які відрізняються одними і тими ж особливостями, у групи. Розділити клас на дві групи, з яких одна сильніше за іншу, не тільки не шкідливо», стверджував К.Д. Ушинський, але навіть корисно, якщо наставник уміє, займаючись з однією групою сам, іншій дати корисну самотійну вправу.

Далі питанням індивідуального підходу до учнів ми знаходимо у Л.М. Толстого. Він стверджував, що: «всі учні можуть вчитися успішно, а навпаки частіше через те, що вчитель не звертає уваги на індивідуальні особливості та потреби учня і не приймає відповідних заходів для її покращення». У характеристиці школяра він звертав увагу: як вони сприймають вчителя, відносяться до його слів, як виявляються особистісні риси учнів. Виховання буде успішним, на його думку, якщо робота пропускається через фільтр індивідуальної діяльності [6, с.102-108].

Послідовники К.Д.Ушинського, Л.М.Толстого розвивали ідеї індивідуальності М.Ф.Бунаков, П.Ф.Каптерев, В.П.Бехтеров та інші. М.Ф.Бунаков акцентував на природну основу та темперамент в індивідуальному

підході. На думку П.Д.Юркевича виховний процес має відповідати індивідуальній природі вихованців [5, с.160].

Багаторічним педагогічним досвідом було підтверджено, що кожному учневі властиві індивідуальні якості та можливості. Учні розрізняються індивідуальними властивостями нервової системи, темпераментом, нахилами, інтересами, здібностями, особливостями мислення, уяви, пам'яті, емоцій, вольових дій, життєвим досвідом, активністю у навчанні і громадському житті, темпами роботи, швидкістю засвоєння навичок, утворення звичок. Ці та інші особливості учнів були підґрунтям у педагогічній роботі С.Ф. Русової [6, с.102-108].

Теорія А.С. Макаренка врахувала індивідуальний підхід до особистості під час колективного виховання. Більшість педагогічних теорій того часу, були історично обмежені та несприйнятті. Розвиток суспільства йшов вперед і питання індивідуального підходу постало у школі й вихованні в житті суспільства. Індивідуальний підхід почали розглядати як соціальний, педагогічний та психологічний експеримент. Більше дослідження і різні аспекти в принципі індивідуального підходу почались з 50-х років XVIII століття. Це питання стає в центрі уваги дидактики і психології. Воно розглядалася в тісному зв'язку із завданнями, поставленими суспільством перед народною освітою, і провідними проблемами подальшого вдосконалення змісту, методів організаційних форм виховання [4, с.968].

Індивідуальний підхід задає кожному учню настрій, інтересу до навчання. Тому, якщо в учня погане самопочуття, йому необхідно виразити співчуття, дати добру раду і надати необхідну допомогу, при поганому настрої – проявити чуйне відношення, моральну підтримку, постаратися відвернути увагу і привернути до колективної роботи класу [37, с.192].

М.Д. Соніним було розглянуто індивідуальний підхід під час підготовки занять та проведення в позаурочний час. При підготовці до уроку вчитель має врахувати та передбачити все можливі варіанти заняття, орієнтуватись на досвід та сприйняття кожної дитини особливо для учнів, які не мають інтересу до

навчання. Індивідуальний підхід при підготовці до уроку повинен полягати в тому, щоб на підставі передбачення можливих утруднень при сприйнятті нових знань передбачити, кого про що запитати, кому дати індивідуальне додаткове завдання, які заходи будуть проведені найбільш відстаючим учням, Необхідно враховувати також характер, темперамент учня, його здібності та інтерес, зокрема до предмету або заняття [38, с.544].

Поглинулись питання самостійної роботи в процесі індивідуального виховання. Після появи нових напрямів у дидактиці, виникла потреба для дослідження проблем індивідуального підходу виховання учнів, а саме формуванню в них індивідуальності та самостійності. А це можливо тільки при орієнтації індивідуального підходу на цілісну особистості учня і цілісну навчальну діяльність. Така проблема поставила перед педагогами завдання системного підходу до індивідуалізації виховної та учбової діяльності і розгляду їх як цілісної системи [10, с.150].

Проблемою індивідуалізації виховної та учбової діяльності молодших школярів в зарубіжній педагогіці постає тактика та стратегія індивідуалізації. У її основі лежить філософія ідеалізму і психологія індивідуалізму. У радянській і зарубіжній педагогіці різні цілі індивідуалізації навчання, різне пояснення її психолого-педагогічних основ, різні шляхи практичного здійснення [7,с.194].

У підході зарубіжних педагогів і психологів до вирішення проблеми індивідуалізації виховної діяльності є протиріччя українському вихованню.

Потреба в провадженні індивідуального підходу у вихованні була викликана високою неуспішністю і школярів у початковій школі.

Найбільш широку філософську основу теорії індивідуалізації виховання в США, Німеччині, Франції, Італії представили педагоги зарубіжжя, які вважають: «Що потрібно створювати умови для самореалізації індивідуальної, неповторної за своєю природою особи дитини. При цьому важливо зберігати його таким, який він є і яким захоче сам себе зробити».

Науково-технічна революція зажадала посилення індивідуального підходу у вихованні майбутнього покоління в сучасних школах. І сприяла впровадженню індивідуалізації виховання [22, с.45].

Під час розробки дидактичних концепцій зарубіжні педагоги не могли прийти до єдиного висновку через розбіжності в питаннях індивідуалізації виховання. З розробками індивідуальної теорії виховання активно виступають прогресивні педагоги Брайн Саймон (Англія), Коньо Секле Рау (Франція), Меріо Аліката (Італія) Ірвінг Адлер, Патрицій Секстон (США) [9, с.432]. Аналізуючи основні тенденції індивідуалізації освітнього процесу у зарубіжній та вітчизняній педагогіці вказує, вся система освіти в сучасному суспільстві, індивідуалізація виховання носить класовий характер і здійснюється у повній відповідності із вимогами до навчально-виховного процесу. У цьому питанні добровільно ніколи не змінюються погляди та позиції.

1.2. Індивідуалізація навчально – виховної взаємодії в роботі вчителя з учнями.

Індивідуальні відмінності між учнями є нормальним. Різна інтелектуальна, емоційна та соціальна зрілість, темпераменти і різний рівень мотивації та незалежності чи типи переживань, пов'язаних із сімейним середовищем – всі ці фактори означають, що жодна дитина не однакова [3, с.96].

Тому школа зобов'язана ставитися до кожного учня індивідуально, враховуючи його ресурси та потреби. Як би не була велика аудиторія, вчитель повинен працювати. На думку більшості педагогів, у великому класі не існує ефективної навчально-виховної роботи. Перш за все, тому що немає можливості індивідуалізувати методи роботи для потреб окремих учнів. По-друге, тому що немає належних умов для впровадження активних форм виховання, таких як мозковий штурм, реалізація індивідуальних чи групових проектів. По-третє, велика кількість учнів підвищує ризик неприйнятної поведінки та конфлікту серед однолітків. По-четверте, вчитель у переповненому класі перевантажений

позакласною роботою, часто втрачає контроль над класом, а учні – знаючи, що вчитель не зможе все встигнути і перевірити домашні завдання – втрачають мотивацію до зусиль. Невеликий клас дає можливість підвищити ефективність викладання [27].

Шкільна практика та дослідження свідчать, що найважливішим способом індивідуалізації роботи з учнями є те, як вчитель проводить урок, адже саме він найчастіше впливає на ступінь мотивації своїх учнів. Добре вмотивований, креативний та відповідальний вчитель здатний докласти чималих зусиль для проведення привабливих занять та свідомо спрямовуючи дидактичний процес, мінімізувати вплив великого класу на ефективність навчання, усвідомлюючи, що індивідуалізація – це стратегія для одного учня – це означає, що кожен учень працює окремо, хоча інші учні можуть працювати поруч. Індивідуалізація також передбачає, що вчитель відмовиться від своїх звичок, вклавши свій професіоналізм, широкі психологічні та педагогічні знання, знання своїх наставників та методи виховання вчителя, методи викладання, організаційні форми, дотриману систему дидактичних правил і правил у різні способи активізації учнів у навчальному процесі – навчання.

У принципі, кожна школа намагається підтримувати індивідуальний підхід до учня. Це дуже важливо для багатьох батьків і впливає на вибір школи для дитини. Однак складно сказати, що саме таке індивідуальний підхід, адже кожна школа намагається реалізувати їх по-своєму та відповідно до своїх можливостей [8, с.47].

Учитель відкриває особистість в учневі, власне я. Вчитель віддає свої творчі здібності задля відкриття особистості. Взаємодія вчителя з учнем це психологічний механізм. Вплив не передбачає ніякого нав'язування для індивідуальності людини. Вплив є позитивним, якщо він призводить до розвитку, зміни, пошуку шляхів стати краще. Вплив на внутрішній світ учня – це педагогічна взаємодія, яку вчитель має уникати.

Учитель має індивідуально-неповторно будувати взаємодію з учнем, вміти направляти кожную свою дію, вчинок, слово, жест, щоб давати відчувати, розуміти

себе. Взаємодія учителя з учнем є не довготривалою, бо формується індивідуальність та засоби виявлення себе. Діяльність вчителя полягає не тільки у виявленні творчого потенціалу учня, а й у спрямуванні його до розвитку та здійснення, а не до згасання або заперечення своїх здібностей [13, с.56].

Процес передання знань у ланцюзі «вчитель – учень» має рівні. На початковому рівні суб'єктивність вчителя повністю переноситься на учня. Другий рівень взаємодії «вчитель – учень». Гармонійність між ними та фактами полягає в тому, що учень починає усвідомлювати сутність знань, які дає вчитель [11, с.112с].

Третій рівень можна назвати «ініціювання протиріч»: факти, які сприймаються учнем стають суперечливими. Дитина самостійно зіставляє факти і починає розуміти проблеми [9, с.432].

Для інших видів творчого діяння цей процес виховання слугує розумінням понять. Головним завданням вчителя – є виховати в учня самостійність, бачення проблем та їх розв'язок, в цьому і є взаємодія вчителя з учнем [13, с.56].

Упроваджуючи процес навчання та виховання, вчитель має враховувати принципи виховання, які є нормами дидактичної поведінки та спрямовують діяльність дітей, щоб цілі виховання, призначені вчителем, були досягнуті і одночасно дотримувались суб'єктивності кожної дитини [10, с.150].

Індивідуальність людини не випадкова, це є результат різних обставин на розвиток.

Н.М. Дятленко виділяє два типи індивідуальності [21, с.225]:

- перший – індивідуальність підпорядковується під темп розвитку людини, функціонування її організму. Сюди відносять: темп, силу, активність, рухливість, стан нервових процесів і всіх процесів когнітивної сфери;
- другий – індивідуальність підпорядковується соціуму, його впливу, емоціям.

Причини виникнення індивідуальної своєрідності людини:

- еволюція розвитку;
- діяльності людини в історії як суб'єкта: пізнання та сприйняття;

- життєвий шлях людини – історія особистості.

Розвитку дитини як індивідуальності і становленню її як особистості сприяє процес індивідуалізації виховання та виховання у дошкільному навчальному закладі [13, с.56].

Аналіз літератури педагогічної літератури з питання навчання та виховання засвідчив наявність сучасних тлумачень цього поняття науковцями України.

О.Т. Шпак характеризує індивідуалізацію виховання наступним чином: «Індивідуалізація – це врахування у процесі виховання в усіх його формах і методах індивідуальних особливостей дітей, незалежно від того, які з них і якою мірою враховуються».

В Українському педагогічному словнику С.У Гончаренка тлумачення поняття «індивідуалізація навчання» має такий зміст: «Індивідуалізація процесу навчання – це організація навчально-виховного процесу, при якій вибір способів, прийомів, темпу виховання враховує індивідуальні відмінності учнів, рівень розвитку їхніх здібностей до навчання». С. У. Гончаренко вказував, що індивідуалізація процесу має ґрунтуватись на широкому знанні педагогом індивідуальних особливостей, нахилів й інтересів дітей, їх ставлення до навчання [32, с.79-80].

В.Л.Володько зазначає: «Індивідуалізація – це організація такої системи взаємодії між учасниками процесу навчання, при якій найбільш повно використовуються перспективи подальшого розумового розвитку і гармонійного вдосконалення особистісної структури, відбувається пошук засобів, які б компенсували наявні недоліки і сприяли б формуванню індивідуального стилю діяльності...». Метою індивідуалізації процесу виховання є те, щоб мати якісну та продуктивну роботу всіх дітей, і має здійснюватися на всіх етапах навчання та виховання [40, с.198].

В.В. Онищук виділяє три рівні розвитку індивідуалізації виховання. Перший рівень – це прислухатись до особливостей дітей на різних етапах їх навчання і виховання; другий – здійснюється засобами диференційованого

підходу, а третій – здійснюється з врахуванням індивідуальних якостей дітей і педагога та створює всі умови для їх взаємодії.

Індивідуалізацію виховання В. Онищук розглядає як комплекс організаційних, дидактичних і методичних заходів, виділяє індивідуалізацію і диференціацію виховання. Індивідуалізація виховання вивчається як дидактичний принцип, який виражається поетапно від сприймання до вмотивованої діяльності [39, с.25-31].

Диференціація виховання розглядається як урахування особливостей, притаманних різним категоріям дітей та підбір до цих категорій індивідуальних методів виховання. Диференційоване виховання як форма здійснення принципу індивідуалізації можливе за умови, коли це виховання врівноважує психічний розвиток дитини. Це впливання може бути у тому разі, коли виховання зорієнтоване на зону найближчого розвитку [33, с.360].

Виокремлюють основні форми індивідуалізації та диференціації виховання:

1) зовнішньо групову індивідуалізацію – освоєння навчання в індивідуальному темпі може бути прискореним (для інтелектуально-обдарованих дітей) або уповільненим (у випадках гальмування розвитку);

2) внутрішньо групову індивідуалізацію та диференціацію навчально-виховної роботи – проведення занять за спеціальним планом для певної групи дітей.

3) індивідуалізацію виховання у ході фронтальних занять – застосування характеризується прийомами навчання та виховання з урахуванням відмінностей кожної дитини.

Індивідуалізація допомагає дитині в усвідомленні власних інтересів, цілей пошук себе творчості. А вчителю навчитись контролювати свій час, підходити до виховного та навчального процесу з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дитини [36, с.3-5].

Індивідуалізація стосується насамперед:

- відповідний підхід вчителя;

- сприйняття та розуміння різноманітності рівня розвитку дітей у групі та індивідуального досвіду, що визначають цей розвиток;
- створення умов для розвитку дитини відповідно до її власних темпів з урахуванням окремих факторів, що впливають на розвиток дитини;
- врахування можливостей та уподобань дітей у методах навчання;
- різноманітність форм та методів роботи;
- індивідуалізація роботи як частини обов'язкової та додаткової навчальної діяльності – відповідний підбір змісту, методів та форм роботи з дітьми.

Метою цих взаємодій повинні бути конкретні досягнення дітей і – в довгостроковій перспективі – підготувати їх до шкільної освіти з такими засобами, що на наступному етапі виховання вони досягають успіхів, адекватних можливостям [34, с.32-38].

Різнманітність для вчителя також передбачає вибір. Вибір у свою чергу – це відповідальність за правильний розвиток учня, його емоцій, знань, моральних установок. Щодня вчитель стикається з різними варіантами індивідуального підходу, це такі як: бесіда, вирішення конфлікту чи міжособистісний процес. Взаємодія вчителя з різноманітністю, безперечно, впливає на збагачення та вдосконалення його навичок. Це також є вплив на правильну саморефлексію в професії вчителя, що є гарним кроком до змін і створення сучасної школи. Зміна польської школи передбачає її різноманітність як цілий заклад, а також меншої структури, тобто класів.

Індивідуальність на рівні класу означає ставлення, орієнтоване на учнів, та їх багаторазові потреби. Варто також зазначити це важливим елементом ефективності процесу навчання та виховання є якомога раніше індивідуалізація навчання. Вчитель організовує такі умови, в яких розкриваються здібності вчителя та здібності дитини. Підтримуючи розвиток дитини найголовніше – визнати його сильні сторони та розвинути їх у своїй подальшій роботі. Також стає відповідальністю вчителя за цю підтримку та усвідомлення участі у процесі формування дитини в період, у який дитина найбільше сприйнятлива до навчання

і виховання. Це тим більше важливо, оскільки основи особистості формуються в дитинстві.

Що переживає дитина, як вона поводить себе з досвідом та хто її супроводжує у дослідженні світу має велике значення для її розвитку. Насправді вони можуть увічнити і порушити розвиток особистості: самоусвідомлення (самопізнання), самооцінка (самооцінка) та здатність контролювати поведінку.

Індивідуалізація навчання має бути адаптована до її потреб та можливостей. Тому це стає важливим чи навіть пріоритетним у виховному процесі. Взаємодія вчителя та учня повинні допомогти батькам, дізнатися про те, наскільки дитина готова до розвитку, цьому сприяє індивідуальна програма підтримки розвитку дитини.

Правила індивідуалізації роботи з дітьми:

- принцип свідомої діяльності дітей: вчитель усвідомлює цілі навчання, показує їх дітям та мотивує дітей до досягнення намічених результатів;
- принцип наочності дії над фактами: багато чуттєвий контакт дитини з вивченою реальністю, полісенсорне вчення;
- принцип доступності: класифікація складності, потреба адаптувати навчальний матеріал, методи виховання та дидактичні засоби до рівня розвитку дитини та психофізичних здібностей, переходячи від загального до конкретного;
- принцип регулярності впорядкування навчального процесу: виховання за логічною структурою, засноване на початковому стані знань та вмінь дитини та систематичне посилення на ці знання, формування цілісного розуміння навколишнього світу;
- принцип поєднання теорії з практикою: побудова у дітей знань про світ від дії на практиці до створення узагальнень та побудови теоретичних знань;
- принцип міцності знань і вмінь: закріплення знань, наприклад, повторення, дії;
- принцип індивідуалізації та роботи в команді: врахування індивідуальних можливостей кожної дитини, необхідність підтримувати індивідуальний

підхід до учня в командній роботі, співпраці всіх дітей у групі, що сприятиме соціалізації, вивченню правил спілкування, взаємному навчанню одне одного;

- принцип самостійності: поступове впровадження дітей діяти самостійно, мислити та керувати власною діяльністю, допускати вирішення проблем, гіпотез та перевірку. Сприяє формуванню почуття лідерства та позитивної самооцінки. Самостійне набуття знань та розвиток цієї навички в інтелектуальній роботі учнів;
- принцип роботи над ресурсами: організовуючи дидактичний та навчальний процес, орієнтуйтеся на те, що дитина вже знає, знає, вмє робити, а не на її дефіцит чи труднощі;
- принцип прийняття та допомоги: прийняти дитину такою, якою вона є, допомогти дитині активізувати свої ресурси, стати самостійною та подолати труднощі в розвитку. Цей принцип також орієнтований на формування правильної атмосфери та відповідних освітніх умов у дитячому середовищі;
- принцип ефективності: визначає взаємозв'язок між цілями та результатами навчання, пов'язаний з оцінкою ефективності діяльності вчителя, результативності та результативності його роботи в процесі планування та реалізації навчального процесу. Він служить для вдосконалення вжитих дій;
- принцип співпраці з сім'єю: спільна і цілісна діяльність дитячого садка та будинку щодо підтримки розвитку дитини з урахуванням індивідуального становища дитини та сім'ї [28, с.176].

Виникнення індивідуальних відмінностей між окремими учнями у певному шкільному віці є педагогічно нормальним.

Індивідуалізація – це організація виховання таким чином, що враховує той факт, що між окремими студентами існують відмінності у здібностях, навичках, інтересах тощо [37, с.192].

У певному шкільному віці і підвищення його індивідуальних можливостей. Індивідуалізація процесу виховання – це те, що:

- адаптований до здібностей учня;
- використали ці можливості найбільшою мірою;
- вони їх розробили.

Виховання повинно бути організоване таким чином, щоб кожен учень визнавав його цінним постійним підвищенням компетентності. Компетентність – це те саме, що знання та вміння в певній галузі знань, і цінності, які керують дією та роблять вибір [14, с.163-165].

Учителі, які хочуть індивідуалізувати навчання, цікавляться тими властивостями учнів, розмежовуючи їх між собою, які визначають можливості та спосіб навчання. Можливості виховання – психофізичні властивості, що визначають межі результатів виховання в даний момент, є:

- предметні можливості;
- інтелектуальні можливості;
- емоційні можливості;
- фізичні здібності.

Тому вчитель, який готується до уроку, повинен враховувати індивідуальні можливості своїх учнів, або через індивідуальну роботу під час уроку з обдарованим чи недієздатним учнем, або використовуючи на уроці різноманітні завдання та вправи, пристосовані до індивідуального рівня учня.

Застосувати ці поради досить важко під час вступного уроку, але його відносно просто використовувати під час уроків із підвищення кваліфікації та повторення [38, с.544].

Основними критеріями визначення оптимальної форми навчання на даному навчальному етапі є: сучасний рівень розвитку та обумовлені потреби дитини, можливості, визначені рівнем інтелектуальності та функціонування органів чуття та дидактичний прогрес учня на сьогоднішній день. Це вимагає адаптації школи до нової якості у більш ефективному навчанні дитини, і тим самим посилити освітні впливи, адаптовані до індивідуального розвитку та

освітніх потреб учня і його психофізичні здібності. Мета індивідуальної роботи, як проміжного і водночас необхідного зв'язку між однією колективною роботою та іншою, полягає, серед інших заохочення всіх учнів докласти інтелектуальних зусиль у вирішенні проблем.

Однією з форм, що дозволяє реалізувати це припущення, є різноманітна робота, яка стосується не лише конкретної діяльності учнів, а й різноманітної праці вчителя. Передбачалося, що організація роботи учнів повинна відбуватися у три послідовні етапи:

1. рівномірна робота, метою якої є розробка нових програмних питань;
2. різноманітна робота, що полягає в організації роботи учнів на двох-трьох рівнях;
3. рівномірна робота, що полягає у представленні результатів роботи його колективу [11, с.112с].

Для того, щоб учень працював охоче, він не повинен отримувати занадто складних або занадто легких завдань. Підходять лише такі завдання, де ступінь складності збільшується рівномірно із збільшенням відповідних інтересів та здатності їх виконувати [41, с.489].

Застосування принципів, вимагає від вчителів бути відкритими до потреб кожного учня, рівнем професійної компетентності, що дозволяє їм вміло керувати дидактичним та навчальним процесом, і готовності до зміни запланованих заходів, а також готовності до співпраці з батьками, які є природними союзниками дитячого садка в діяльності на дитяча річ. Індивідуалізація впливу на дітей сприятиме творчості та відданості вчителя, відходу від рутини та роботи «на основі методичного посібника», реагуванню на поточні потреби дітей, відкритості до різних підходів до проблем, а також готовності постійно вдосконалювати власну майстерню [17, с.18].

РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА ВПРОВАДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ У ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ

2.1. Характеристика індивідуалізації виховання учнів початкової школи в Україні

Велику увагу в теорії та практиці виховання в Україні приділяють індивідуальності. Принцип індивідуального підходу вказує на необхідність вивчення індивідуально-неповторного в особистості кожної дитини, він є формувальним, розвивальним принципом, який передбачає творчий розвиток індивідуальності дитини. У виховному процесі України використовуються такі методи індивідуального виховання як: веб-квести з використанням смартфонів, що є для дитини дуже близьким, робота з малюнками та проектами через творчість дитини, тренінги та бесіда. Бесіда – це сучасний та практичний метод індивідуального навчання, дитину треба знати, розуміти її внутрішній світ. Через бесіду можна встановити довірливі відносини між вчителем та вихованцем. Бесіда має бути спрямована не тільки на конкретну тему, а бути систематичною. Методика індивідуального виховання залежить від індивідуальних особливостей учня.

У нашій країні у процесі виховання в індивідуальному підході, пристосовують цілі й основного змісту виховання до окремої дитини, пристосовують форм і методів педагогічного впливу до індивідуальних особливостей для того, щоб забезпечити повноцінний розвиток особистості. Це створює найбільш сприятливі умови для розвитку активності, схильності і обдарованості дитини. У сучасних дослідженнях відзначається: диференціації й індивідуалізації навчально-виховного процесу відповідно до індивідуальних здібностей, нахилів, інтересів і потреб кожної дитини [18, с.96].

Творчі шукання змушують сучасних вчителів відмовитися від звиклих схем та шаблонів, віддаючи свою увагу особистості дитини, сприймаючи кожну як

творчо обдаровану та неповторну. Такий підхід до особистості дитини має бути провідним у роботі вчителів, вихователів та психологів.

Урахування індивідуальних відмінностей дитини є однією з важливих умов успіху у вихованні. В індивідуальному підході до дитини у процесі виховання та навчання виділяються два аспекти – психологічний і педагогічний. Психологічний характеризується в тому що, кожна дитина унікальна і має свої особливості у всьому [19, с.312].

Педагогічний аспект індивідуального підходу виховання допомагає вибрати засобів і форм впливу на учня, що більш відповідає його індивідуальним особливостям, завдяки цьому відбувається виховний ефект. Здійснення індивідуального підходу у процесі виховання пояснюється тим, що все спрямовується на особистість учня, його інтереси, творчість. Врахування цього допомагає вчителю тримати та мотивувати і стимулювати розвиток сторін особистості учнів.

Необхідність індивідуального підходу полягає в тому що, на однакові засоби, форми, методи виховного впливу кожна дитина сприймає по-різному це залежить від її ставлення до вчителя, сприйняття, розвиток індивідуальних якостей таких як: характер, темперамент. Вони породжують індивідуальні відмінності у ставленні кожного учня до самих методів виховного впливу [26, с.5-6].

Важливим аспектом індивідуального підходу є педагогічна оцінка діяльності і поведінки учня у процесі виховання. Але об'єкт оцінки має бути мотивованими і результативним.

Диференціація методів і форм виховного процесу застосовується як однією з вимог індивідуального. Заохочення як засіб стимуляції потрібно застосувати до кожного учня, але в першу чергу до тих учнів, в яких вчитель помічає такі риси, як нерішучість, відсутність інтересу. Заохочування по-різному впливає на учнів. На самовпевненого учня похвала може вплинути негативно: спонукати до самозаспокоєння, зазнайства, а на скромного – позитивно [24, с.190].

Такту і почуття міри вимагає також застосування вчителем і покарань як форм виховного впливу. Якщо в учня досить розвинені почуття власної гідності чи самокритичність, то у випадку порушення ним норм поведінки чи невиконання доручення, якщо це трапляється з даним учнем дуже рідко, досить обмежитися засуджувачим поглядом чи зауваженням. Стосовно ж іншого учня така форма покарання може виявитися надто м'якою і безрезультатною. Але й найсуворіше покарання не повинно ображати учня, принижувати почуття його власної гідності [29, с.4-6].

Важливим психологічним фактором у здійсненні індивідуального підходу до учнів є їх самооцінка. Відомо, що вже під кінець старшого дошкільного віку у дитини складається більш чи менш виразна і стійка оцінка своїх можливостей, якостей. Таким чином, вже з першого класу вчителю доводиться враховувати індивідуальні відмінності самооцінки кожного учня [14, с.163-165].

Одним з важливих аспектів індивідуального підходу є врахування особливостей темпераменту учнів, що зумовлюється типом їх нервової системи [16, с.205].

Велику роль в індивідуальному підході грає врахування психічного стану учня, його сприйняття, фізичне почуття, стимул у навчанні, мотивація. Головною умовою результативності індивідуального підходу органічне поєднання методів на окремого учня та порівняння з методами для колективу [15, с.45-50].

Ще один метод, який варто відзначити в вихованні молодших школярів – проектний метод роботи. В якому різноманітність думок та можливості учнів можуть бути цікавими та конструктивними під керівництвом вчителя. Робота над проектом розвиває багато соціальних навичок, вони виховують відповідальність до виконання завдань, вчать, як ставити цілі, планувати майбутнє, але передусім співпраця. У сучасному розвитку індивідуалізованого виховання стала робота над навчальним проектом. Вона запропонована ще Д.Дьюї і розвинена В.К. Кілпатриком як «метод проблем».

Проектний метод індивідуальності враховує інтерес, знання, навички дитини та її особливості. Позаурочні учнівські проекти – це вид творчої діяльності учнів, який створюється в позаурочний час і спрямований на задоволення потреб сьогодення та вирішення проблем з урахуванням особливостей дитини. У процесі виховання вчитель має можливість використатись проектами різного типу, особливо творчих, пригодницьких, ігрових, рольових, спортивних, музичних.

Розглянемо приклад проекту для молодших школярів, який може в позаурочний час учителем під індивідуального підходу у вихованні.

Паспорт проекту

Тема: Край, у якому ти живеш.

Україна – наша Батьківщина.

Мета: збагачувати знання учнів про Україну, а також активний словниковий запас учнів; пробудити інтерес до вивчення рідного краю; розширити народні знання, історичні та культурні символи українського народу; сприяти формування національної свідомості, осмисленню себе як частини великого українського народу; розвивати пізнавальний інтерес; спонукати до творчої та пошукової діяльності; виховувати почуття патріотизму, гордість за великих українців.

Тип проекту: груповий, інтегрований.

Предмети, що інтегруються: українське читання, громадянська освіта, образотворче мистецтво.

Вид проекту: інформаційно-дослідницький.

Провідна проблема: дослідження рідного краю, його багатств, традицій українського народу, збереження природи рідного краю, його історичного минулого.

Спосіб розв'язання проблеми: пошук літературного матеріалу; цікаві енциклопедичні дані; освоєння групами різних практичних технологій.

Тривалість проекту: 4 тижня.

Кінцевий продукт: урок-презентація, альбом «Моя Батьківщина – Україна»

Учасники проекту: учні 3 або 4 класу.

План виконання проекту

I. Організація проекту

Формування основної проблеми і дидактичної мети.

II. Планування проектної діяльності:

- 1.Обирання учнями запропонованих учителем групових проектів.
- 2.Обміркування шляхів розв'язання проблеми.
- 3.Пошук матеріалів: бібліотека, мережа Інтернет, відвідування музею.
- 4.Проведення циклу уроків, пов'язаних із темою проекту.
5. Демонстрація, захист, аналіз проекту

III. Робота на заняттях

☐ Громадянська освіта

1. Знайти матеріали про Київ, Хортицю, Карпатські гори, Донеччину, Кримський півострів.

2. Знайти легенди, таємниці, рідного краю.

3. Зібрати інформацію на тему: «Великі Українці».

☐ Читання. Українська мова

1. Дібрати художню літературу: вірші, оповідання про Україну.

2. Скласти розповіді: «Мої предки – українці», «Історія мого Міста».

3. Зібрати прислів'я та приказки про Україну.

☐ Образотворче мистецтво

1. Намалювати малюнки на тему: «Україна – моя батьківщина», «Моє місто», «Моя вулиця».

Завдання для груп

☐ «Козачки» (хлопчики)

Знайти історичні дані про Київ, Хортицю, Донеччину.

☐ «Калинки» (дівчатка)

Дослідити питання: природні перлини України – це наше багатство.

IV. Презентація проекту представлена у формі інтегрованого уроку-подорожі, де перевіряється самостійна підготовка двох команд, які працювали над проектом.

Інтегрований урок-подорож.

Тема: Край у якому ти живеш. Україна – наша Батьківщина.

Мета: збагачувати знання учнів про Україну, історичні та культурні символи українського народу; сприяти формуванню національної свідомості, осмислення себе як частини великого українського народу; розвивати інтерес до історії рідного краю; формувати інтерес до історії рідного краю; формувати дбайливе ставлення до природи; виховувати почуття патріотизму.

Обладнання: інтерактивна дошка, карта України, ілюстрації історичних міст України, українські народні костюми [Електронний ресурс].

Даний приклад є інтегрованим проектом з предметами: громадянська освіта, читання, що також впливає на формування школяра як свідомого громадянина України, розширює та поглиблює ціннісні знання про державу, її нормативну, історичну та культурну базу.

У результаті виконання пізнавальна діяльність молодших школярів активізується за рахунок виконання різноформатних завдань. Вони стимулюють інтерес учнів, що є основним мотивом до здійснення діяльності, формують самостійність у процесі пошуку інформації та навички групової роботи. Вправи, такі як: намалювати малюнок, скласти прислів'я, дібрати художню літературу сприяли розвитку в дітей творчих здібностей, креативного мислення, впевненості у власних можливостях, цілеспрямованості. Проектна робота в позаурочний час проводиться у повній взаємодії «вчитель-учні», «учень-учні» на добровільних засадах із урахуванням вікових та індивідуальних особливостей.

Досвід учителів початкової школи України засвідчує, що індивідуальний підхід успішно поєднується з набутим досвідом дитини та її індивідуальними особливостями, тому що молодші школярі – старанні й невтомні, допитливі й спостережливі, а індивідуальність – це можливість знайти максимально використовуючи набуті знання, уміння та навички. Індивідуальний підхід в

діяльності учнів молодшої школи є значущим засобом у творчій реалізації дітей. Він сприяє розвитку самостійності в здійсненні пошуку інформації, допитливості, психічних процесів дитини молодшого шкільного віку, формує навички групової роботи, відстоювання за допомогою фактів власної думки, рефлексії.

2.2. Аналіз індивідуального підходу в процесі виховання молодших школярів у Польщі

Індивідуальний підхід у Польщі спрямований на досягнення двох цілей:

- спонукати кожного учня засвоювати певний ресурс знань та вмінь;
- міру його індивідуальних можливостей;
- виховувати вміння та розвивати інтереси.

Це безперечно, впливає на створення оптимальних умов, щоб максимально досягти успіху та потреб учня.

Індивідуалізація виховання не є простою процедурою і вимагає багато від вчителя: додаткові навички, і перш за все вміння до пошуку нових ефективних методичних рішень стосовно колективу класу. Однак індивідуальне виховання в Польщі – це обов'язок хорошої сучасної школи, де крім усього іншого, визнаються індивідуальні потреби учнів у навчанні. Для вчителів створюються умови для того, щоб вони могли вибирати різні завдання, рівні складності, місця та стратегії отримання знань, наприклад, надаючи учням вибір. Таким чином контролюючи власний процес отримання освіти, тоді як роль вчителя допомагає дітям в індивідуалізації навчання. Індивідуалізація в навчанні настійно рекомендується через різні умови навчання. Різні сфери проливають нове світло на індивідуальні можливості навчання. Включення психофізичні властивості студента, що визначають межі результатів навчання.

Ефективність педагогічної діяльності польського вчителя значною мірою залежить від його знань. Залежно від потреб вчитель може проводити заняття в групах: діти в однорідних групах (з подібною придатністю, схожими інтересами)

- тоді вони є диференціювати завдання для окремих груп за рівнем складності та можливостей виконувати різні завдання в межах однієї команди, інтегруючи різні заходи разом, співпрацювати, пізнаючи один одного, досягаючи взаємного успіху.

Групова робота – це підтримка учня як учителем, так і однокласниками. Вона вдала тоді, коли одночасно надихають всіх учнів у класі та розвивають їхні соціальні навички.

Підводячи підсумок, суть індивідуального підходу у вихованні полягає у визначені потреб у розвитку дитини з урахуванням його можливостей та створення належних умов для досягнення поставлених цілей.

Польські вчителі створюють атмосферу, яка сприяє розвитку та індивідуальності дитини. У центрі їхньої уваги дитина зі своїми потребами та інтересами. Індивідуальні потреби визначені лише для раціонального застосування зауважень та винагород, для більш точної та розумної оцінки та встановлення індивідуальних вимог. Слід також враховувати опір і бар'єри дітей; їх потенційний психологічний дискомфорт, наприклад, втома, стрес, відчуття некерованості, відчуття менш цінності. Важливим є те, як мотивувати дитину до навчання, щоб навчання було задоволенням (щоб воно із задоволенням долато труднощі).

Ставлення у польській школі до кожної дитини має різним. Виховання вимагає індивідуального підходу до кожної дитини. Ви не можете ставитися до всіх дітей однаково, навіть у сім'ї. Ставлення до кожної дитини різне, своєрідне та унікальне. Навіть любов батьків до дітей не може бути рівною, бо діти не рівні. Вона повинна бути повною для кожного з них і якомога більшою порцією, але не однаково розділена. Тому польські вчителі не використовують перевірений метод, вивчений шаблон та досвід, набутий раз в освіті. Досвідчений вчитель відрізняється від менш досвідченого або недосвідченого тим, що він усвідомлює багатство індивідуальності своїх учнів. Тому вчителі поважають індивідуальний темп розвитку кожної дитини.

Індивідуальне ставлення до дитини, характеризує польську школу. Це стосується як дидактичної, так і навчальної діяльності школи. Уроки в школі проводяться таким чином, що дозволяє індивідуально ставитися до учнів та адаптувати складність завдань до можливостей кожної дитини. Школа забезпечує дитині можливості для всебічного розвитку шляхом адаптації навчальних пропозицій до індивідуальних можливостей та інтересів учнів. Розвиток дитини відбувається при відповідному стимулюванні завдань, тобто стимулюванні дитини до виконання таких завдань, які потребують подолання певних труднощів, важливих для його шляху розвитку.

Учитель диференціює складність завдань залежно від можливостей окремих учнів, вибирає тип діяльності відповідно до індивідуальних потреб та створює можливості для розвитку творчого ставлення. У школі також проводяться індивідуальні консультації, що є результатом реалізації програми надання допомоги дітям з особливими освітніми потребами.

Визначні педагоги, які досліджують оптимальні шляхи ефективної реалізації індивідуального підходу вказують, що вчителю необхідно пропонувати завдання творчого, аналітичного характеру з використанням дидактичної гри, спонукаючи їх до самостійної дослідницької та пошукової роботи. Це втілюється в організації квестів, вікторин, виховних і тематичних свят, інформаційних годин і проектів у позаурочний час. Під час нашого дослідження було помічено що, велика увага, приділяється вивченню позиції учнів, щодо індивідуального підходу у вихованні, що їх оточує, світ та можливість учня у майбутньому, здатність до розумової діяльності, уява, власне судження та почуття відповідальності. Індивідуальне навчання спирається на досвід дитини, набутий у сім'ї, в інших середовищі та через засоби масової інформації. Дітей по-різному готують до виконання завдань у різних сферах людської діяльності.

У польських початкових школах особливо наголошується на питаннях, пов'язаних із спілкуванням, близьке оточення, безпека та здоров'я, забезпечуючи дитині можливості для заходів забезпечення повноцінного дитячого досвіду. Загальною метою індивідуального виховання є підтримка дитини у його

загальному розвитку (фізичному, інтелектуальному, естетичному, емоційному, духовному), щоб дитина була готовою, наскільки це можливо, жити в гармонії з людьми, з природою і з собою.

2.3. Порівняльний аналіз впровадження ефективних форм та методів індивідуалізації виховання в українських та польських закладах початкової освіти

Аналіз досвіду роботи педагогів-практиків у Польщі та Україні, які займаються індивідуальним вихованням у початкових класах, вказує, що досвід під час створення проектів і досліджень, а також вирішення проблемних ситуацій є основою формування всебічно розвиненої особистості, натомість засвоєні знання, уміння та навички реалізуються не тільки в освітньому процесі, але й у житті.

Виховання молодших школярів буде успішним, якщо педагог буде створювати відповідні умови, починаючи з першого класу, і до четвертого включно, застосовуючи методи та прийоми, які сприяють розвитку психічних процесів та інтересу учнів саме в позаурочній роботі, коли результативність у ході виконання вправ найвища. Це зумовлюється невимушеною атмосферою, добровільність участі в заходах, при цьому враховуються індивідуальні та вікові особливості школярів, їх власна позиція. За рахунок проведення анкетування було перевірено, що формування індивідуальний підхід сприяє розвитку психічних процесів: мислення, сприймання, мовлення, уваги, пам'яті, які безпосередньо впливають на успішність, цілеспрямованість, освіченість, самостійність учнів.

З метою визначення індивідуального підходу до учнів 1-4 класів у позаурочний час було проведено педагогічний експеримент, який проводився в 2 етапи у 2019 році. На першому етапі констатувального експерименту брали учні початкової школи Слупська (Польща) 6-10 років, загальна кількість учасників – 90 осіб, де вчителі сприяють індивідуальному підходу у вихованні та навчанні,

шляхом проведення тематичних і родинних свят, дослідницьких проєктів та індивідуальних занять.

У констатувальному експерименті було використано такі методи дослідження: спостереження за освітнім процесом, опитування, вивчення шкільної документації, індивідуальні та групові заняття з дітьми. У першу чергу, було проаналізовано й відібрано методи для реалізації педагогічних досліджень і обробки їх результатів.

Діагностика була зі сприйняття, адже зі сприйняття починається пізнання навколишнього світу дитиною. Воно включає в себе роботу розумових операцій такі як: увага, мислення, пам'ять.

Для перевірки обрали методику «Психологія розвитку Вероніки Шербон», суть полягає в тому, що під рухів або танцю проводяться додаткові завдання на увагу, мислення та пам'ять. Методика допомагає пізнати і усвідомити власну силу і покращити моторну силу, в свою чергу це сприяє проявом більшої ініціативи та творчості. Кожна дитина потребує уваги, і поданий метод індивідуального підходу влучно це підтверджує. Фото-звіт можна переглянути у Додатку Б «Групові заняття за методикою індивідуального підходу Вероніки Шербон»

В Україні за концепцією Нова Українська Школа дає все підґрунтя для проведення таких занять і використання методики адже класи оснащені технікою та килимками, але індивідуальні вправи для нашого вчителя – це розкіш адже потребує багато часу. У роботі з дітьми під час заняття передувало:

1. виявлення у дитини знання геометричних фігур;
2. виконання вправ за інструкцією;
3. навчатись працювати за алгоритмом.

Наступним було опитування. Першим питанням було: «Що, на Вашу думку, відчуває учень, до якого вчитель ставиться як до неповторної особистості?» були отримані такі відповіді:

- гордість 14 %;
- пихатість 8 %;

- любов 14 %;
- відчуття першості 11 %;
- радість 20 %;
- розгублені 6 %;
- у нього падає інтерес до навчання 6 %;
- задоволення 6 %;
- щастя 3 %;
- можливість стати краще 3 %;
- це погіршить взаємовідносини в класі – 3 %;
- піднесеність – 3 %;
- впевненість у собі – 3 %

Аналіз отримання відповідей: більша частина учнів початкових класів враховують увагу вчителя до своєї індивідуальності з виникненням емоцій (гордість, любов до себе, щастя, задоволення і т.д.). Це пояснює два моменти перший це, що така увага з боку вчителя є досить рідкою, а другий ці позитивні емоції зовсім не стосуються взаємодії, а відповідь на позитивний емоційний тон. Негативні емоції (розгубленість, погіршення взаємовідносин у класі – разом свідчить про те, що в учнів взагалі немає переживань такого типу. До цього ж типу переживань можна врахувати 6 % відповідей, в яких є ставлення з боку вчителя може викликати падіння інтересу до навчання.

На наш погляд, тільки 15 % відповідей засвідчує наявність в учнів досвіду індивідуальної педагогічної взаємодії та її сприймання.

Отже, відповіді на перше питання показали, що для більшості учнів індивідуальний підхід до них з боку вчителя є бажаним, але рідким, і вони не знають, як на це реагувати. Причиною цього є велика кількість учнів у класі.

Для визначення рівня творчих нахилів, а саме: пізнавальності та різноманітності інтересів молодшим школярам було запропоновано пройти тестування (зміст тесту подано у додатку А). Загальна кількість учасників – 85 учнів початкових класів, перед початком роботи вчитель-практик провів інструктаж, час виконання тесту – 5 хвилин, упродовж яких необхідно відповісти

на 8 простих запитань. Також надано показники для виявлення рівня пізнавальності та різноманітності інтересів: виражено явно (учень має творчі здібності, активіст, постійно обмінюється інформацією з однокласниками, дорослими і прагне отримати нову, активно бере участь у будь-яких заходах, виділяється ініціативністю та цікавістю), виражено середньо (активний, творчий, допитливий учень, проте іноді соромиться запитувати, демонструвати свої роботи, проявляти лідерські якості під час захисту проекту, дослідження), виражено слабо (учень пасивний, мовчазний, закритий від оточуючих, він не охоче виконує пропоновані завдання, перекладає відповідальність на інших учнів). Результати тестування подано у таблиці.

Таблиця 2.1

Рівень пізнавальності та різноманітності інтересів

Різнманітність інтересів (показники)	Пізнавальність (показники)	Відсоткове відношення відповідей учнів
0-1 (виражено слабо)	0-1 (виражено слабо)	25 учнів – 35 %
2-3 (виражено середньо)	2 (виражено середньо)	20 учнів – 23%
4-5 (виражено явно)	3 (виражено явно)	40 учнів – 51 %

За даними тестування очевидно, що більша кількість учнівської аудиторії має явно виражені творчі нахили: пізнавальність та різноманітність інтересів. Нижчі показники є результатом сталості індивідуальної та позаурочної роботи. Педагог як основний організатор діяльності в позаурочний час має створювати відповідні умови:

проведення екскурсій, виховних, родинних свят, тематичних годин;

- демонстрація та захист проектів;
- представлення результатів дослідження;
- самостійна пошукова робота;

- участь у дидактичних іграх.

Кожна дитина добровільно визначає свою присутність та ступінь участі. Учням представлений широкий вибір різноманітних завдань відповідно до їх віку та індивідуальних особливостей. Індивідуальний підхід у навчанні та вихованні створює успішну, цілеспрямовану, творчу, індивідуальну особистість, яка вміло відстоює власну позицію і досягає вершин. Методика індивідуального виховного впливу залежить від індивідуальних особливостей учня і його внутрішнього стану, особливостей.

Сучасна школа має організувати всю роботу учнів так, щоб створити всі умови для виявлення індивідуальних здібностей і нахилів, для всебічного розвитку. Розв'язанню цього завдання значною мірою сприяє індивідуалізація навчання. Професійний педагог – єдиний фахівець, який діє свідомо, цілеспрямовано, спираючись на систему принципів, правил та прийомів.

ВИСНОВКИ

Працюючи над дослідженням та аналізуючи психолого-педагогічну літературу з пропонованої проблеми дійшли таких висновків:

1. Проаналізувавши методичну, дидактичну, психологічну літературу з теми дослідження, ми з'ясували, що була практична потреба в здійсненні індивідуального підходу викликана неуспішністю у початковій школі. Індивідуалізація – це організація виховання таким чином, що враховує той факт, що між окремими учнями існують відмінності у здібностях, навичках, інтересах тощо. Велике значення під час індивідуального підходу до учнів має педагогічна оцінка їхньої діяльності і поведінки. Але об'єктом оцінки мають бути вмотивовані дії та вчинки. Формування в учнів індивідуальності, як провідної закономірності, зумовлене розвитком пізнавальних психічних процесів, у яких беруть участь різні психофізіологічні функції та сторони свідомості, забезпечують зв'язок особистості з дійсністю, допомагають пізнати світ. До них належать: відчуття, сприймання, увага, пам'ять, уява, мовлення.

Важливим аспектом індивідуального підходу є врахування особливостей темпераменту учнів, що зумовлюється типом їх нервової системи. Виникнення індивідуальних відмінностей між окремими учнями у певному шкільному віці є педагогічно нормальним.

Активізація індивідуально підходу до молодших школярів залежить від освітнього середовища, виконання завдань, створення проблемних ситуацій, увага вчителя та розуміння психічних процесів дитини, позитивно впливають на успішність, самоорганізацію.

Таким чином організація індивідуального підходу молодших школярів має важливу роль. Вона обумовлена невимушеністю, легкістю спілкування, пануванню доброзичливої атмосфери в колективі.

2. Визначивши теоретичні аспекти індивідуалізації шкільної практики, український та польський закладів освіти стає зрозуміло, що найважливішим

способом індивідуалізації роботи вчителя з учнем є те, як вчитель мотивує та вмотивований сам. Добре вмотивований, креативний та відповідальний вчитель здатний докласти чималих зусиль для проведення індивідуальних занять враховуючи особисті якості дитини та свідомо спрямовуючи освітній процес. Одна з вимог індивідуального підходу є диференціація методів і форм виховного процесу на учнів. Мотивація стимулює кожного учня, а головне до тих, хто має такі риси характеру як: нерішучість, відсутність навчального інтересу. На вмотивованого та впевненого в собі учня похвала може вплинути негативно: спонукати до самозаспокоєння, зазнайства, а на скромного –позитивно.

3. Дослідивши впровадження різних форма та методів індивідуального виховання в Україні та Польщі, ми бачимо, що вчитель повинен застосовувати принципи виховання, які є нормами поведінки та спрямовують діяльність дітей, щоб цілі виховання, призначені вчителем, були досягнуті і одночасно дотримувались суб'єктивності кожної дитини, завдання вчителя при використанні індивідуального підходу у вихованні полягає у заохоченні учнів діяльності на основі вільного вибору, створенні умов для розвитку теоретичних, дослідницьких, пошукових, креативних здібностей і широкого поля для розкриття обдарованості учнів.

Застосування принципів, вимагає від вчителів бути відкритими до потреб кожного учня, рівнем професійної компетентності, що дозволяє їм вміло керувати освітнім процесом, і готовності до зміни запланованих заходів, а також готовності до співпраці з батьками.

Використання індивідуалізації у педагогічній роботі є гарантією високої якості та ефективності процесу навчання та виховання у сучасних загальноосвітніх закладах. Дослідження допомогло висвітлити, з'ясувати та підтвердити можливості та ефективність індивідуального підходу у вихованні учнів загальноосвітніх шкіл. В польських школах найчастіше використовуються такі методи, як індивідуальні групові заняття на розвиток моторики та сприйняття навколишнього світу.

Спільними методами індивідуального підходу є такі як: веб-квести з використанням смартфонів, робота з малюнками та проектами через творчість дитини, тренінги та бесіда. У польському виховному процесі головним слугує внутрішній світ дитини, він розкривається через індивідуальні та групові заняття.

Взаємообмін досвідом освітян України та Польщі дозволить нам виявити ефективні результати у вихованні. Він дозволить реалізувати нові педагогічні ідеї та шляхи вирішення проблем. Сучасному суспільству потрібен високо компетентний педагог, який має ґрунтовні педагогічні знання, надбання національної та світової культури, здатний до творчих нестандартних рішень, готовий до роботи за сучасних умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабанський Ю.К. Вибрані педагогічні нариси./ Бабанський Ю.К. – М.: Педагогіка, 2000. – 560 с.
2. Бондаровська В.М. Особливості підготовки і проведення соціально-психологічного тренінгу. / В.М. Бондаровська, О.Я. Куриленко, Т.В. Гуцаленко. – К.: Редакції загальнопед. газет, 2013. – 106с.
3. Брызгунова И.П. Непоседливый ребенок или все о гиперактивных детях / И.П. Брызгунова, Е.В. Касатикова. – М.: Ин-т Психотерапии, 2002. – 96с.
4. Варій М.Й. Загальна психологія Навчальний посібник / Варій М.Й. 2-ге видан., випр. і доп. – К.: «Центр учбової літератури», 2007. – 968 с.
5. Венгер А.Л. Психологическое обследование младших школьников. / А.Л. Венгер, Г.А. Цукерман. – М.: Владос-Пресс, 2001. – 160с.
6. Войтенко В.І. Індивідуальний підхід до особистості у шкільній практиці другої половини ХІХ ст. / Войтенко В.І. П – Харків. – 2008. – С. 102-108.
7. Возрастная психология. Конспект лекций. Хилько М.Е. / Ткачева М.С. – М.: 2010. – 194 с.
8. Войтко В.І. Про психологічну культуру вчителя. / Войтко В.І. – К.: «Знання», 1999. – 47 с.
9. Выготский Л.С. Детская психология. / Л.С. Выготский // Избранные психологические труды в 6-ти т. –Т. 4. – М.: Педагогика, 1984. – 432 с.
10. Галузинский В.М. Індивідуальний підхід в вихованні учаснихся. / Галузинский В. – К.: Радянська школа, 1986. – 150 с.
11. Готовність дитини до навчання в школі. / Упоряд. С.Д. Максименко. – К.: Мікрос-СВС, 2003. – 112с.
12. Гриневич І.І. Індивідуальний підхід як історико-педагогічна проблема / Гриневич І.І – Вип. VIII. – Харків: ХДПУ. – 2003. – С. 94-104.
13. Дичківська І. М. Марія Монтессорі: теорія і технологія: навчально-методичний посібник /І. М. Дичківська, Т. І. Поніманська. – К., 2006.

14. Дубровська Л.О. Вивчення дітей як основа індивідуального підходу в педагогічній спадщині І.Г.Песталоцці та А.Дістервега / Дубровська Л.О – Київ-Запоріжжя. – 2005. – С. 163-165.
15. Дубровська Л.О. Деякі аспекти моральної вихованості школярів / Дубровська Л.О – Ніжин, 2006. – С. 45-50.
16. Добрович А.Б. Воспитателю о психологии и психогигиене общения: Кн. для учителя и родителей / Добрович А.Б. – М.: Просвещение, 1987. – 205 с.
17. Заніна О.М. Освіта і педагогічна думка на західноукраїнських землях у період розладу і кризи феодально-кріпосницької системи та розвитку капіталізму (кінець XVIII - поч. XIX ст.) / Заніна О.М. Текст до лекції з курсу історії педагогіки для викладачів та студентів педагогічних вузів. – Ніжин, 2003. – 18 с.
18. Залевський О.Л. Нариси вікової психології: Молодший школяр./ Залевський О.Л. – К.: МАУП, 2005. – 96 с.
19. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : науково-методичний посібник / І. А. Зязюн. – К.: МАУП, 2000. – 312 с.
20. Індивідуалізація виховання: методичні рекомендації / [С.Є.Кулачківська, Г.В. Гуменюк, О.О. Вовчик-Блакитна, С.О. Ладивір, І.І.Карабаєва, Т.О.Піроженко, О.В. Писарева, К.В. Карасьова, Л.І. Соловійова] – К.: Міленіум, 2005. – 126 с
21. Істратова О.М., Ексакусто Т.В. Довідник психолога початкової школи (2-е вид.) / О.М. Істратова, Т.В. Ексакусто – Ростов на Дону: Фенікс, 2007. – 225 с.
22. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навчальний посібник. / – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 128 с.
23. Коломинский Я.Л., Панько Е.А. Вчителю про психологію дітей молодшого шкільного віку: кн. для вчителя. / Коломинский Я.Л., Панько Е.А. – М.: Просвітництво, 2008. –190 с.

24. Край, в якому ти живеш. Україна – наша Батьківщина. Проект для початкової школи. [Електроний ресурс], 2012. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/initial/31140/.
25. Марютіна Т.М., Мешкова Т.А., Гавриш Н.В. Про зв'язок властивостей уваги та успішності в учнів других класів // Питання психології. 2006. – № 3. – С. 5-10.
26. Нова українська школа: порадник для вчителя. [Електроний ресурс], 2018. – Режим доступу <http://nus.org.ua/wp>
27. Немов Р.С. Психология: Кн. 3. Психодиагностика: Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики: Учебник для студ. Вузов. – 3-е изд. – М.: «Владос», 1998. – 640 с.
28. Проблеми розвитку та корекція емоційної сфери молодших школярів. / Упоряд. О.А. Атемасова. – Х.: Ранок, 2010. – 176с.
29. Платова Н. Формуємо вміння вчитися самостійно / Н. Платова Початкова освіта. – 2005. – №10. – С. 4-6.
30. Пометун О.І. Інтерактивні методики та система навчання / О.І. Пометун. – К.: Шкільний світ, 2007. – 192 с.
31. Репкіна Н.В. Пам'ять та особливості цілепокладання в навчальній діяльності молодших школярів / Репкіна Н.В. – Київ, 2007. – №1. – С. 120–140.
32. Савченко О.Я. Впровадження інновацій – об'єкт педагогічної теорії і практики / О. Я. Савченко – К. : Преса України, 2012. № 10. С. 79 – 80.
33. Савчин М.В. Вікова психологія: Навч. посібник. / М.В. Савчин, Л.П. Василенко. – К.: Академвидав, 2005. – 360с.
34. Тестов В.А., Уханова А.Д. Развитие познавательных способностей у школьников в условиях уровневой дифференциации / Тестов В.А., Уханова А.Д. – 2004. – №2. – С. 32-38.
35. Толмачів Т.С. Ефективність системи диференціації у початковому навчанні / Толмачів Т.С. Поч. шк. – 2006. – №11. – С. 25-29.
36. Терещук Г.С Теоретичні засади методичної системи індивідуалізованого навчання. / Терещук Г. С 2005. – №1. с. 3-5

37. Унт И. Индивидуализация и дифференциация обучения/ Унт И. – М.: Педагогика, 1990. – 192 с.
38. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / Фіцула М.М. – К.: «Академія», 2000. – 544 с.
39. Фрідман Л.М. Пушкіна Т.А. Каплунович І.Я. Вивчення особистості учня та учнівських колективів: кн. для вчителя/ Фрідман Л.М. Пушкіна Т.А. Каплунович І.Я. – М.: Просвітництво, 2008. – С. 25–31.
40. Шипицина Л.М. Азбука общения (Основы коммуникации)/ Л.М.Шипицина, О.В. Защиринская. – СПб.: Питер, 2003.– 198с.
41. Ягупов В.В. Педагогіка: Навчальний посібник /В.В. Ягупов. – Київ, 2000. – 489 с.

ДОДАТКИ

Додаток А. ТЕСТ «Визначення рівня розвитку творчих нахилів»

Мета: визначити рівень розвитку в молодших школярів різноманітності інтересів та пізнавальності.

Правила проведення тесту:

✓ Підкреслити слово «Так» у разі згоди з тим, що написано.

1	«Так	«Ні	Я люблю складати пісні.
.	»	»	
2	«Так	«Ні	Я ставлю багато запитань.
.	»	»	
3	«Так	«Ні	Створення оповідань і казок — марна трата часу.
.	»	»	
4	«Так	«Ні	Я люблю малювати.
.	»	»	
5	«Так	«Ні	Я люблю все розбирати, щоб розуміти, як працює.
.	»	»	
6	«Так	«Ні	Я люблю дізнаватися про тварин.
.	»	»	
7	«Так	«Ні	Я не люблю, коли інші діти ставлять багато питань.
.	»	»	
8	«Так	«Ні	Я люблю оповідання про далеке минуле.
.	»	»	

✓ Підкреслити слово «Ні» у разі незгоди з тим, що написано.

Обробка результатів анкети

За кожну відповідь «Так» — 1 бал, «Ні» — 0 балів.

Увага: в пунктах 5,18 «Так» — 0 балів, «Ні» — 1 бал.

Результати тестування:

1.Різноманітність інтересів.

Підрахуємо загальну суму балів, пункти 1, 3, 4, 6, 8.

Кількість набраних балів відповідає ступеню вираження різноманітності інтересів дитини:

0-1 бал (виражено слабо);

2-3 бали (виражена середньо);

4-5 балів (виражено явно).

2. Пізнавальність.

Підрахуємо загальну суму балів, пункти 2, 5, 7.

0-1 бал (виражено слабо);

2 бали (виражена середньо);

3 бали (виражено явно).

Додаток Б. ФОТОГАЛЕРЕЯ Групові заняття за методикою індивідуального підходу Вероніки Шербон.

Рис. 1. Заняття з групою №1

Рис. 2. Зона відпочинку

Рис.3.

Індивідуальні заняття з групою № 2

Рис. 4. *Ігри з урахуванням
індивідуальних особливостей дітей*

«Психологія розвитку Вероніки Шербон», суть полягає в тому, що під рухів або танцю проводяться додаткові завдання на увагу, мислення та пам'ять.

Це сприяє сприйняттю внутрішнього світу дитини та вивчення її індивідуальних особливостей, що допомагає у подальшому творчому та освітньому розвитку дитини.

Додаток В.**ДОВІДКА**

про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці

кваліфікаційної роботи СВО Бакалавр

спеціальності 013 Початкова освіта (денна форма)

Автор роботи	Мізева А
Назва роботи	Індивідуальний підхід у вихованні молодших школярів (польський та український досвід)
Факультет	Педагогічний факультет
Науковий керівник	доцент Денисенко В.В.
Роботу перевірено за допомогою програмного засобу	Unichack
Ідентифікаційний номер роботи	ID файлу: 1002567478
Результати перевірки	Схожість 0%

Директорка Наукової бібліотеки

Нателла АРУСТАМОВА

Бібліотекарка I категорії

Стефанія Соболь

Додаток Г.

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Мізева Анастасія Сергіївна учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

- не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
- відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
- запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
- не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
- не підроблювати документи;
- не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
- не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
- не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
- не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
- не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
- не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
- не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

09. 06. 2020

Мізева Анастасія Сергіївна

(дата)

(ім'я, прізвище)